



Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město

Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz

www.finarbitr.cz

Evidenční číslo:

FA/2830/2015

Registrační číslo (uvádějte vždy
v korespondenci):

501/SU/2013

Nález

Finanční arbitř příslušný k rozhodování sporů podle § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 7. 8. 2013 podle § 8 zákona o finančním arbitrovi o návrhu navrhovatelů ■ (dále též „Navrhovatel“) ■ (dále též „Navrhovatelka“), oba bytem ■ společně zastoupených na základě plné moci ze dne 9. 5. 2013 Mgr. Petrem Kuběnou, advokátem zapsaném v seznamu advokátů ČAK pod ev. č. 14491, se sídlem Kardinála Berana 1157/32, 301 00 Plzeň (dále též společně „Navrhovatelé“), proti Mgr. Ing. Tomáši Gardiančíkovi, IČO 61966878, s místem podnikání Šilheřovická 558/36, 725 29 Ostrava – Petřkovice, zastoupeným na základě plné ze dne 6. 6. 2012 moci Mgr. Peterem Harmečkem, advokátem zapsaném v seznamu advokátů ČAK pod ev. č. 13383, se sídlem Smetanovo nám. 7/1180, 702 00 Ostrava (dále jen „Instituce“), vedeném podle § 24 zákona o finančním arbitrovi s přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), ve věci určení neplatnosti smlouvy o půjčce ze dne 23. 5. 2012, takto:

- I. Smlouva o půjčce ze dne 23. 5. 2012, uzavřená mezi navrhovateli ■ nar. dne ■ a ■ nar. dne ■ a institucí, Mgr. Ing. Tomášem Gardiančíkem, IČO 61966878, s místem podnikání Šilheřovická 558/36, 725 29 Ostrava – Petřkovice, je neplatná.
- II. Instituce, Mgr. Ing. Tomáš Gardiančík, je povinna podle § 17a zákona o finančním arbitrovi zaplatit sankci ve výši 15.000,- Kč (slovy: patnáct tisíc korun českých), neboť finanční arbitř vyhovuje návrhu navrhovatelů, ■ a ■ Instituce, Mgr. Ing. Tomáš Gardiančík, je povinna uloženou sankci uhradit na účet Kanceláře finančního arbitra vedený u České národní banky, č. ú. 19-3520001/0710, variabilní symbol platby 5012013, konstantní symbol platby 558, a to do 15 dnů ode dne nabytí právní moci tohoto nálezu.

O d ů v o d n ě n í :

1. Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatelé se v řízení domáhají určení, že smlouva o půjčce, kterou uzavřeli s Institucí, je absolutně neplatná pro rozpor s dobrými mravy a z důvodu, že Instituce neposoudila úvěruschopnost Navrhovatelů s odbornou péčí.

Finanční arbitr při zkoumání podmínek řízení zjistil, že Navrhovatelé s Institucí uzavřeli dne 23. 5. 2012 smlouvu o půjčce (dále jen „Smlouva o půjčce“) a dne 25. 5. 2012 dodatek č. 1 ke smlouvě o půjčce (dále jen „Dodatek č. 1“). Na základě Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1 se Instituce zavázala Navrhovatelům poskytnout částku ve výši 180.000,- Kč a Navrhovatelé se společně a nerozdílně zavázali tyto finanční prostředky vrátit a zaplatit za ně úroky.

Ze shromážděných podkladů finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovatelé při uzavírání Smlouvy o úvěru ve znění Dodatku č. 1 nebo v rámci svých práv a povinností z tohoto smluvního vztahu vyplývajících vystupovali jako fyzické osoby, které jednájí v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání. Finanční arbitr proto považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi.

Instituce je držitelem živnostenského oprávnění s předmětem podnikání „*Poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru*“, na jehož základě byla při splnění dalších podmínek v souladu se zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, oprávněna v době uzavření smluvního vztahu poskytovat spotřebitelské úvěry. Instituci jako věřitele ze Smlouvy o půjčce tedy finanční arbitr považuje za instituci ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi.

V projednávaném případě Smlouva o půjčce představuje smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, která byla uzavřena za účinnosti zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění účinném do 24. 2. 2013 (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“), když není ve smyslu ustanovení § 2 zákona o spotřebitelském úvěru smluvním vztahem vyloučeným z působnosti tohoto zákona.

Finanční arbitr konstatuje, že k rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je příslušný, neboť se jedná o spor mezi věřitelem a spotřebitelem při poskytování spotřebitelského úvěru podle § 1 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 3 odst. 1 písm. c), odst. 2 a odst. 3 a § 2 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), dána pravomoc českého soudu.

4. Tvrzení Navrhovatelů

Navrhovatelé tvrdí, že dne 23. 5. 2012 se společně se Zprostředkovatelem dostavili do sídla Instituce a uzavřeli s Institucí Smlouvu o půjčce, na základě které Instituce poskytla Navrhovatelům částku 150.000,- Kč na uhrazení dluhu, který měli vůči Stavebnímu bytovému družstvu ■. Navrhovatelé dále tvrdí, že na této schůzce podepsali Smlouvu o půjčce včetně všech souvisejících dokumentů, jako např. žádost o poskytnutí půjčky, smlouvu o zajišťovacím převodu práva nebo protokoly o průběhu přečtení smluv a o jejich vysvětlení. Navrhovatelé podle svých tvrzení od Instituce obdrželi formulář pro standardní informace o spotřebitelském úvěru, aniž by jim Instituce cokoliv vysvětlila nebo četla.

Ačkoliv Navrhovatelé od Instituce obdrželi v hotovosti pouze částku 637,- Kč, Instituce si podle tvrzení Navrhovatelů z účetních důvodů vyžádala podepsání potvrzení o převzetí částky 79.188,- Kč se slibem, že uhradí jejich dluh u Stavebního bytového družstva ■.

Navrhovatelé tvrdí, že je Instituce dva dny po uzavření Smlouvy o půjčce kontaktovala s tím, že poskytnutá částka nepostačuje na vyplacení dluhu u Stavebního bytového družstva ■ a je potřeba uhradit dalších 30.000,- Kč, jinak by nebylo možné uskutečnit zajišťovací převod

členských práv v Stavebním bytovém družstvu ■. Jelikož Navrhovatelé nedisponovali touto částkou, souhlasili s navýšením půjčky a dne 25. 5. 2012 uzavřeli Dodatek č. 1 ke Smlouvě o půjčce a dodatek ke smlouvě o zajišťovacím převodu práva včetně všech souvisejících dokumentů. Navrhovatelé dále tvrdí, že v souvislosti se Smlouvou o půjčce uhradili Instituci tři řádné splátky.

Podle názoru Navrhovatelů je při řešení otázky, zda Smlouva o půjčce je absolutně neplatná, nutno důsledně zkoumat okolnosti, za kterých došlo mezi účastníky k uzavření této smlouvy, tedy mj. posoudit, zda k uzavření Smlouvy o půjčce povinná smluvní strana nepřistupovala v nezkušenosti, tísní, rozumové slabosti nebo za rozrušení. O lichevní smlouvu, která je absolutně neplatná, se podle tvrzení Navrhovatelů jedná v případě, kdy jednatel z okolností věci věděl anebo musel vědět, že druhá strana je postižena těmito okolnostmi, a této situace využil, přičemž se nevyžaduje, aby jeho jednání bylo současně v trestním řízení označeno za trestný čin.

Na podporu svých tvrzení odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001, podle kterého se jedná o lichevní smlouvy v případě smluv, které smluvní strana uzavře zneužívaje něčí nezkušenosti, tísně, rozumové slabosti nebo něčího rozrušení, přičemž dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru. Co do objektivních znaků lichevní smlouvy Navrhovatelé odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4665/2009.

Navrhovatelé tvrdí, že Smlouvu o půjčce ve znění Dodatku č. 1 uzavřeli v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, když Instituce zneužila jejich tíživé situace, aby z nich následně vylákala značné finanční prostředky. Kdyby si Navrhovatelé byli vědomi toho, že v případě předčasného splacení bude po nich Instituce požadovat splacení půjčky včetně úroků za celou dobu splacení, tj. 12 let, tak by si peníze od Instituce nepůjčili. Navrhovatelé současně opakovaně upozorňují na svůj zdravotní stav, kdy Navrhovatel je po mozkové mrtvici, která zapříčinila zhoršení invalidity a Navrhovatelka je hospitalizována na psychiatrické klinice v Kroměříži.

Neplatnost smlouvy dále Navrhovatelé dovozují z lichevního ujednání článku II odst. II. 10. Smlouvy o půjčce, resp. čl. III odst. III. 10. smlouvy ve znění Dodatku č. 1, neboť se v něm skrývá splatnost úroků za dobu, která neuplynula, a „*chování Instituce má charakter sankční, postavené na roveň zcela zjevně nepřiměřené smluvní pokuty*“. Instituce podle názoru Navrhovatelů, „*vědoma si svého úmyslu, včleněného do článku 10 smlouvy o půjčce*“, dne 8. 3. 2013 ve svém prohlášení vyčíslila svojí pohledávku vůči Navrhovatelům na částku 518.114,- Kč, přičemž uvedla, že v případě jejího uhrazení včetně nedoplatku na nájemném a poplatku za převod členských práv v družstvu nebude po Navrhovatelích požadovat smluvní pokutu. Navrhovatelé jsou přesvědčeni, že toto ujednání se má vykládat způsobem, že jistina je splatná společně se smluvním úrokem, který vznikne do okamžiku zesplatnění, nikoliv se smluvním úrokem do konce období, na které byla půjčka poskytnuta.

Navrhovatelé podotýkají, že veškeré závazky plynoucí pro Navrhovatele ze Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1 jsou zajištěny zajišťovacím převodem členských práv a povinností ve Stavebním bytovém družstvu ■. Oznámení Instituce ze dne 7. 5. 2013, na základě kterého Instituce oznámila Navrhovatelům započítání realizace zajišťovacího převodu práva, je podle názoru Navrhovatelů nezpochybnitelným důkazem, že Instituce po 4 měsících od uzavření Smlouvy o půjčce požaduje bez smluvní pokuty částku přesahující cca trojnásobek částky, kterou poskytla. Podle názoru Navrhovatelů lze označit jednání Instituce za zcela zjevně

nemravné, a to i v souvislosti s tím, že požadované plnění má zajištěno majetkem Navrhovatelů v hodnotě cca jeden milion korun českých, který se snažila zcizit a z výtěžku zcela uspokojit. Z jednání Instituce je podle názoru Navrhovatelů zcela zřejmé, že měla v úmyslu zcizit předmět zajištění a ve značném nepoměru k tomu, co jí náleží, se z výtěžku uspokojit. Požadovat smluvní úroky za dobu 116 měsíců, která neuplynula je zcela v rozporu s dobrými mravy, přičemž Navrhovatelé na podporu svých závěrů odkazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 33 Cdo 4900/2010.

Navrhovatelé namítají, že Instituce ve svých podáních uvádí, že Navrhovatelům poskytla půjčku ve výši 179.362,61 Kč, nikoliv ve výši 180.000,- Kč, na niž zní příjmové doklady, které tak neodpovídají smluvnímu ujednání a jejich věrohodnost je tím zcela zpochybněna. Z tvrzení Instituce má být podle Navrhovatelů patrné, že k předání jistiny v celkové výši 180.000,- Kč nikdy nedošlo, když potvrzení o převzetí finanční hotovosti ze dne 23. 5. 2012 a 25. 5. 2012 neodpovídají skutečnosti, a to i ve spojení s příjmovým dokladem vystaveným Exekutorským úřadem v Přerově dne 23. 5. 2012.

Navrhovatelé jsou ve světle ustálené judikatury toho názoru, že Smlouva o půjčce je reálným kontraktem, což znamená, že k jejímu uzavření dochází až předáním věci. Navrhovatelé odkazují na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu České republiky, který ustáleně judikuje, že u smlouvy o půjčce je charakteristické, že věřitel přenechává dlužníkovi určité množství věcí druhově určených (zastupitelných) k volnému nakládání, případně ke spotřebování, a dlužník se zavazuje vrátit mu po určité době věci stejného druhu. Vznik smlouvy o půjčce jako reálného kontraktu tak předpokládá nejen dohodu stran, ale i skutečné odevzdání předmětu půjčky. Nedošlo-li k naplnění požadavku vymezeného v § 657 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění účinném v době uzavření Smlouvy o půjčce do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“), spočívajícího v přenechání věci (všech finančních prostředků) věřitelem dlužníku, nelze hovořit o vzniku smluvního typu tímto ustanovením upraveného, a právní vztah založený dotčenými ustanoveními není smlouvou o půjčce. Z daného tak vyplývá, že Smlouva o půjčce ve znění Dodatku č. 1 dosud uzavřena nebyla.

Navrhovatelé dále mají za to, že Instituce neposoudila v souvislosti s uzavřením Smlouvy o půjčce jejich úvěruschopnost, čím porušila povinnost vyplývající z § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Skutečnost, že Instituce neposuzuje úvěruschopnost svých klientů, vyplývala i z reklamy Instituce uveřejněné na portále www.pujcky-reality.cz. Navrhovatelé jsou si vědomi, že Smlouvu o půjčce uzavřeli s Institucí před novelou zákona o spotřebitelském úvěru (zákon č. 43/2013 Sb.), ovšem současně dodávají, že podle „*komentáře k občanskému zákoníku je ustanovení § 39 (rozuměj občanského zákoníku) v pozici subsidiární klauzule*“ a uplatní se tam, kde zákon nespojuje s porušením zákonného zákazu jinou civilněprávní sankcí (např. relativní neplatnost, neúčinnost).

Navrhovatelé podotýkají, že výše úroku uvedená ve Smlouvě o půjčce ve výši 24 % p. a. je nepřiměřená, neboť v dané době běžně u půjček zajištěných majetkem dlužníka činila cca 10 % p. a.

Závěrem Navrhovatelé ve shora uvedených souvislostech shrnují, že Smlouva o půjčce nevznikla, neboť i Instituce tvrdí, že nedošlo k předání a převzetí celé jistiny Navrhovatelů. Navíc v případě, že by ze strany Navrhovatelů došlo k převzetí celé částky, jsou Navrhovatelé toho názoru, že Smlouva o půjčce je v celém rozsahu neplatná pro rozpor s dobrými mravy.

6. Tvrzení Instituce

Instituce odmítá, že vyplatila půjčku Navrhovatelům tak, že jim nepředala žádné prostředky a vyplatila pouze jejich dluh vůči Stavebnímu bytovému družstvu ■. Instituce vyplatila sama za Navrhovatele pouze částku vymáhanou v rámci exekučního řízení u exekutorského úřadu Přerov, soudního exekutora JUDr. Tomáše Vrány, přičemž zbytek dluhu vypláceli sami Navrhovatelé u Stavebního bytového družstva. O těchto skutečnostech má podle Instituce svědčit nejen potvrzení o předání prostředků Navrhovatelům ze strany Instituce, ale dále i potvrzení přímo ze strany Stavebního bytového družstva, z nichž jednoznačně vyplývá, že úhrady dluhů na Stavebním bytovém družstvu provedla Navrhovatelka. Potvrzení o předání částek strany podepsaly logicky jako doklad o předání prostředků nikoliv pouze jako doklad potřebný pro účetnictví.

Instituce dále rozporuje tvrzení Navrhovatelů, že se ozvala Navrhovatelům dva dny po podepsání Smlouvy o půjčce s tím, že Institucí poskytnutá částka nepostačuje na vyplacení dluhu vůči Stavebnímu bytovému družstvu ■. Instituce tvrdí, že poté co vyplatila dluh u exekutorského úřadu JUDr. Tomáše Vrány a žadatelé uhradili z poskytnutých finančních prostředků družstvu zbývající část dluhu, rozhodli se sami požádat Instituci o navýšení půjčky. Navrhovatelé podle tvrzení Instituce chtěli peněžní prostředky i pro vlastní potřebu, nejen pro uhrazení dluhů. Navýšení půjčky o částku 30.000,- Kč proběhlo v kanceláři Instituce v Ostravě, kde současně Navrhovatelé tuto částku obdrželi v hotovosti.

Instituce odmítá, že zneužila jejich tíživé finanční situace, aby z nich následně vylákala značné finanční prostředky. Instituce poskytla Navrhovatelům na základě jejich žádosti spotřebitelský úvěr, který smluvní strany zajistily zajišťovacím převodem práv a povinností spojených s členstvím ve Stavebním bytovém družstvu ■. Navrhovatelé mohli o poskytnutí prostředků požádat kohokoliv, nebyli ve svém rozhodování ovlivněni ani omezeni a mohli si vyžádat nabídky od dalších poskytovatelů spotřebitelských úvěrů.

Instituce je toho názoru, že Smlouva o půjčce jako smlouva o spotřebitelském úvěru splňuje veškeré zákonné náležitosti a výše úroků, poplatků a případných sankcí je zcela v souladu s právními předpisy, jakož i dobrými mravy. Jakékoli navýšení závazku o případné sankce včetně sankčních úroků způsobili svým jednáním Navrhovatelé.

Podle názoru Instituce současně nelze v případě uzavření Smlouvy o půjčce hovořit o uzavření smlouvy v tísní, neboť ze všech okolností případu vzniku dluhu i následného chování Navrhovatelů je patrné, že jsou dlouhodobými neplátcí a dále vytvářejí závazky nové, jež nemají zájem plnit. Instituce dále tvrdí, že Smlouva o půjčce včetně Dodatku č. 1 je platným právním úkonem a žádné její ujednání není v rozporu s dobrými mravy ani právními předpisy.

Instituce rozporuje také tvrzení Navrhovatelů o údajné žádosti o posečkání se splácením úvěru s ohledem na jejich životní situaci, neboť Instituce opakovaně kontaktovala Navrhovatele s upozorněním, že jsou v prodlení s úhradami na splátkách půjčky i úhradách za podnájem, na což Navrhovatelé opakovaně reagovali příslibem uhrazení, který ovšem nesplnili.

Instituce tvrdí, že ke dni 24. 9. 2012, nastala právní skutečnost v podobě předčasné splatnosti celé půjčky vyplývající z čl. II. odst. II. 10 Smlouvy o půjčce a čl. III. odst. III. 10 Dodatku č. 1.

K předmluvním informacím Instituce uvádí, že Navrhovatelům poskytla informace uvedené ve formuláři pro standardní informace o spotřebitelském úvěru, dále jim přečetla a vysvětlila samotné smlouvy, čehož dokladem mají být Institucí předložené protokoly a formulář

pro standardní informace o spotřebitelském úvěru ze dne 24. 5. 2012. Navrhovatelé tyto informace před uzavřením Smlouvy o půjčce, resp. Dodatku č. 1 nejen od Instituce v listinné formě obdrželi, ale současně jim Instituce předsmulvně informace podle svých tvrzení přečetla, což Navrhovatelé stvrdili svými podpisy. Z předložených dokumentů podle názoru Instituce jednoznačně vyplývá, že Navrhovatelé v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru s dostatečným předstihem před uzavřením Smlouvy o půjčce i Dodatku č. 1 obdrželi veškeré nezbytné podklady a Instituce ve vztahu k Navrhovatelům splnila veškeré zákonné povinnosti. Navrhovatelé tak měli dostatečný prostor nabídku Instituce porovnat s jinými nabídkami na finančním trhu.

Při posuzování úvěruschopnosti Instituce vycházela z částek životního minima stanovených zákonem a posuzovala úvěruschopnost Navrhovatelů na základě žádosti o poskytnutí úvěru ze dne 27. 4. 2012 včetně přehledu závazků uvedených Navrhovatelem, dále z výpisu z centrální evidence exekucí, z potvrzení o vyplacených dávkách nemocenského pojištění a potvrzení o výši vypláceného důchodu. U invalidního důchodu vycházela Instituce z celé jeho výše. V rámci posuzování úvěruschopnosti Instituce nebrala v úvahu příjmy Navrhovatelů, které neprokázali.

Pokud jde o posuzování výdajů, Instituce uvedla, že vycházela z prohlášení Navrhovatelů o jejich závazcích, předpisu nájemného k bytu včetně záloh na služby poskytované v souvislosti s nájmem bytu, informací z centrální evidence exekucí, informací z insolvenčního rejstříku a databáze CEDR, čímž Instituce podle svých tvrzení vyčerpala veškeré možnosti, které se jí nabízí při posuzování úvěruschopnosti Navrhovatelů. Po posouzení těchto hledisek došla Instituce k závěru, že prokázané příjmy, i po jejich zatížení měsíční splátkou poskytnuté půjčky, přesahují s rezervou životní minimum domácnosti Navrhovatelů.

Instituce namítá, že za předpokladu, že ani příjmy, které Navrhovatelé uvedli v žádosti o úvěr, nebyly pravdivé a oni tyto příjmy ve skutečnosti neměli, dopustili se svým jednáním Navrhovatelé přečinu úvěrového podvodu ve smyslu § 211 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Tvrdí-li tedy Navrhovatelé, že věděli, že nejsou schopni splátky spotřebitelského úvěru splácet, bylo jejich jednání protiprávní. Podle Instituce jsou však tato tvrzení Navrhovatelů účelová v rámci jejich snahy vyvázat se ze svého platně sjednaného závazku. Instituce současně podotýká, že ve věci posouzení úvěruschopnosti Navrhovatelů provedla kontrolu Česká obchodní inspekce, která neshledala žádné pochybení Instituce.

K námitce Navrhovatelů, že Instituce neprověřila situaci Navrhovatelů v databázi dlužníků, Instituce uvádí, že je podnikající fyzickou osobou a nemá možnost si tyto údaje ověřit, neboť nemá přístup do bankovní databáze dlužníků ani do databáze dlužníků SOLUS. Instituce však provedla kontrolu Navrhovatelů v rejstříku exekucí a v insolvenčním rejstříku. Navrhovatelé měli Instituci dále sdělit, že žádné jiné závazky, než vůči Stavebnímu bytovému družstvu ■ nemají, přičemž Instituce neměla důvod předpokládat ani možnost zjistit existenci jiných úvěrových závazků Navrhovatelů.

Tvrzení Navrhovatelů, že nedošlo k řádnému posouzení úvěruschopnosti, když Instituce nepožaduje s ohledem na znění svých internetových stránek potvrzení od zaměstnavatele ohledně výše příjmů, Instituce uvádí, že je neopodstatněné, neboť si Instituce vyžádala od Navrhovatelů potvrzení o příjmech a další informace, jakož i provedla lustraci v registru exekucí a insolvenčním rejstříku. Podle Instituce nelze s ohledem na předmět sporu v tomto řízení z textu uvedeného na internetových stránkách Instituce nic usuzovat, když potvrzení o příjmech od zaměstnavatele Instituce ne vždy vyžaduje např. v případě, že žadatel o úvěr prokáže své příjmy jiným způsobem.

Instituce je navíc přesvědčena, že povinnost Navrhovatelů vrátit poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky není dotčena porušením povinnosti řádně posoudit úvěruschopnost spotřebitele a nemá za následek ani neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru.

Instituce tvrdí, že závazkový vztah ze Smlouvy o půjčce nadále trvá. Navrhovatelé poukázali Instituci celkem 3 platby ve výši 3.969,- Kč, když první dvě uhradili na první dvě splátky Smlouvy o půjčce a třetí platbu Instituce použila na úhradu dlužného nájemného, a to v souladu s odst. 2 článku *Za deváté* Smlouvy o zajišťovacím převodu práva.

7. Pokus o smír

Finanční arbitr v souladu s ustanovením § 1 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu, ovšem ani jedna ze stran sporu neakceptovala návrh smírného řešení druhé strany. Smírného řešení sporu se proto nepodařilo dosáhnout.

8. Dokazování a právní posouzení

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy. Podle § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi není vázán návrhem a aktivně opatřuje důkazy; při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné důkazy. Finanční arbitr všechny navržené a jím shromážděné důkazy provedl, když hodnotil každý důkaz jednotlivě a všechny v jejich vzájemné souvislosti, a uvážil o nich takto.

Předmětem sporu mezi Navrhovateli a Institucí je určení neplatnosti Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1.

Navrhovatelé s Institucí uzavřeli Smlouvu o půjčce, včetně Dodatku č. 1 před nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „nový občanský zákoník“). Podle § 3028 odst. 1 uvedeného zákona se tímto zákonem „řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti“ přičemž podle odstavce 3 se právní poměry, na které se nevztahuje odstavec druhý (práva osobní, rodinná a věcná), a „vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí činnosti tohoto zákona“ řídí dosavadními právními předpisy. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení současně dodává, že se jedná o ustanovení kogentní povahy přejímající myšlenku § 763 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném v době uzavření Smlouvy o půjčce do dne 31. 12. 2013, které vyjadřuje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět a proto se novým občanským zákoníkem řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne jeho účinnosti. Právní poměry založené smlouvou se mají podle třetího odstavce spravovat dosavadními právními předpisy až do svého zániku, a to především s ohledem na zásadu právní jistoty smluvních stran, které smlouvu uzavřely za určitých podmínek a v určitém právním prostředí a nemohly předpokládat, že dojde ke změně právní úpravy.

Při posuzování platnosti závazkových vztahů ze Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1, jejich smluvních ujednání a práv a povinností z nich plynoucích bude finanční arbitr aplikovat právní úpravu účinnou v době před novým občanským zákoníkem, tedy příslušná ustanovení občanského zákoníku.

Obecně, smlouva o půjčce je občanskoprávním závazkovým vztahem, a tedy relevantním právním předpisem upravujícím vztahy účastníků řízení je občanský zákoník, konkrétně jeho část osmá, zejména pak ustanovení § 657 a § 658. Smlouva o půjčce je reálným kontraktem, k jehož vzniku je třeba nejen dohoda stran, ale i odevzdání předmětu půjčky.

Smlouva o půjčce je současně smlouvou spotřebitelskou podle hlavy páté občanského zákoníku, neboť naplňuje znaky spotřebitelské smlouvy uvedené v ustanovení § 52 občanského zákoníku stejně jako smlouvou o spotřebitelském úvěru, uzavřenou v režimu zvláštní právní úpravy resp. zákona o spotřebitelském úvěru.

a. Obsah Smlouvy o půjčce

Finanční arbitr ze shromážděných důkazů zjistil, že Navrhovatelé a Instituce s odkazem na § 657 a násl. občanského zákoníku a zákon o spotřebitelském úvěru uzavřeli Smlouvu o půjčce ve znění Dodatku č. 1, na jejímž základě se Instituce zavázala Navrhovatelům poskytnout finanční prostředky ve výši 180.000,- Kč, resp. podle článku I odst. I. 2. Smlouvy o půjčce finanční částku „ve výši *aktuálního stavu závazku dlužníka* (rozuměj Navrhovatelů) *vůči Stavebnímu bytovému družstvu* ■, *se sídlem v* ■, *včetně příslušenství, vedenou v exekuci, uhradí věřitel* (rozuměj Instituce) *jednorázově v hotovosti soudnímu exekutorovi JUDr. Tomáši Vránovi, jako úhradu exekuce č.j.:* ■, *exekuční příkaz č.j.* ■“, dále „[z]bývající část do částky 150.000,- Kč vyplatí věřitel jednorázově v hotovosti k rukám dlužníka“ a podle článku II odst. II. 2. Dodatku č. 1 „[f]inanční částka ve výši 30.000,- Kč bude vyplacena dlužníkovi v den splnění podmínek shora uvedených jednorázově v hotovosti“. Předmětem dodatku podle článku III odst. III. 1. je „závazek dlužníka vrátit dosud nesplacenou část jistiny ve výši 150.000,- Kč a navýšení půjčky ve výši 30.000,- Kč, celkem tedy ve výši 180.000,- Kč, a dále dohodnuté úroky uvedené v bodě III. 2. tohoto dodatku“.

Navrhovatelé se oproti tomu zavázali podle článku III odst. III. 2. Dodatku č. 1 celkovou výši půjčky 180.000,- Kč uhradit „ve 120 měsíčních splátkách (doba trvání spotřebitelského úvěru) a to včetně sjednaného úroku ve výši 296.280,- Kč“ s pevnou výpůjční úrokovou sazbou 24,01 % ročně, přičemž celková částka včetně všech poplatků uvedených ve smlouvě a poplatků zprostředkovateli podle tohoto ujednání činí 507.126,- Kč. Výše jednotlivých splátek podle odst. III. 3. téhož článku činí 3.969,- Kč při splatnosti podle odst. III. 8. vždy do 23. dne v měsíci, počínaje červnem roku 2012. Roční procentní sazba nákladů podle odst. III. 6. činí 32,87 %.

V článku II odst. II. 10. Smlouvy o půjčce resp. článku III odst. III. 10. Dodatku č. 1 si smluvní strany sjednaly, že „nebude-li ze strany dlužníka uhrazena některá splátka půjčky do termínu splatnosti splátky půjčky následující, stává se splatnou celá doposud nezaplacená část dluhu“. V následujícím odstavci II. 11. Smlouvy o půjčce stejně jako Dodatku č. 1 III. 11. si smluvní strany sjednaly „smluvní pokutu v pevné výši 0,15% z dlužné částky denně, kterou je povinen zaplatit dlužník věřiteli v případě prodlení s úhradou dlužné částky“.

V článku III Smlouvy o půjčce, resp. v článku IV Dodatku č. 1 se smluvní strany dohodly na zajištění pohledávky z této půjčky včetně jejího příslušenství a případných smluvních pokut prostřednictvím smlouvy o zajišťovacím převodu „členských práv a povinností Stavebního bytového družstva ■ z dlužníka na věřitele, a to zejména práv a povinností spojených s nájmem družstevního bytu č. ■ velikosti ■

Ze shromážděných podkladů a vyjádření stran sporu finanční arbitr zjistil, že Instituce uhradila v souladu se Smlouvou o půjčce dne 23. 5. 2012 částku 70.812,- Kč, a to jednorázově v hotovosti soudnímu exekutorovi JUDr. Tomáši Vránovi, jako úhradu povinného (rozuměj Navrhovatelů) z titulu exekučního příkazu sp. zn. ■.

Z předložených potvrzení o převzetí finanční hotovosti má finanční arbitr dále za prokázané, že Instituce předala v hotovosti Navrhovatelům dne 23. 5. 2012 částku ve výši 79.188,- Kč a dne 25. 5. 2012 částku ve výši 30.000,- Kč.

Finanční arbitr dále zjistil, že Navrhovatelé a Instituce uzavřeli dne 23. 5. 2012 smlouvu o zajišťovacím převodu práva a dne 25. 5. 2012 dodatek č. 1 k této smlouvě, jehož předmětem byl zajišťovací převod členských práv a povinností ve Stavebním bytovém družstvu ..., a to za účelem zajištění pohledávky Instituce ze Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1 ve výši 180.000,- Kč včetně úroků a případných smluvních pokut.

b. Posouzení úvěruschopnosti

Finanční arbitr zkoumal, zda Instituce jako úvěrový věřitel splnila své zákonné povinnosti týkající se posouzení úvěruschopnosti Navrhovatelů jako spotřebitelů.

Zákon o spotřebitelském úvěru, který tuto povinnost upravuje, byl přijat v souvislosti s plněním povinnosti České republiky, jako členského státu Evropské unie, transponovat do svého právního řádu směnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (dále jen „Směrnice 2008/48/ES“).

Bod 26 preambule této směrnice mj. uvádí, že „*především na rozšiřujícím se úvěrovém trhu je důležité, aby se věřitelé nepouštěli do nezodpovědného půjčování ani neposkytovali úvěry bez předchozího posouzení úvěruschopnosti, a členské státy by měly vykonávat nezbytný dohled s cílem předejít takovému jednání, a měly by pro tyto případy stanovit nezbytné prostředky k sankcionování věřitelů. ... měli by mít věřitelé povinnost kontrolovat v jednotlivých případech úvěruschopnost spotřebitele. Za tímto účelem by jim mělo být dovoleno využívat informace poskytnuté spotřebitelem nejen během přípravy dané úvěrové smlouvy, ale i v průběhu dlouhodobého obchodního vztahu... Rovněž spotřebitel by měl jednat obezřetně a dodržovat své smluvní povinnosti“.* Bod 28 pak doplňuje, že „*k posouzení úvěruschopnosti spotřebitele by měl věřitel rovněž vyhledávat v příslušných databázích; právní a faktické okolnosti mohou vyžadovat, aby se toto vyhledávání lišilo co do rozsahu“.*

Článek 8 odst. 1 Směrnice 2008/48/ES pak zakotvil povinnost členských států zajistit, „*aby před uzavřením úvěrové smlouvy věřitel posoudil úvěruschopnost spotřebitele na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi“.*

Cíle a principy stanovené Směrnicí 2008/48/ES zákonodárce promítl do ustanovení § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru, které stanoví, že „*[v]ěřitel před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, či změnou takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, je povinen s odbornou péčí posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, a to na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele“.* Do odstavce 3. tohoto ustanovení pak zákonodárce vtělil povinnost žadatele o úvěr

s věřitelem spolupracovat, když stanovil, že „[s]potřebitel poskytne věřiteli na jeho žádost úplné, přesné a pravdivé údaje nezbytné pro posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr.“

Přijetím zákona o spotřebitelském úvěru tedy došlo k právnímu zakotvení přirozeného zájmu věřitele odhadnout schopnost spotřebitele splácet úvěr, která představuje částečnou konkretizaci obecné ochrany spotřebitele tak, aby s ním věřitelé neuzavírali smlouvy přesahující jeho možnosti.

Novela zákona o spotřebitelském úvěru provedená zákonem č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (dále jen „novela“) s účinností od 25. 2. 2013, výslovně zavedla soukromoprávní sankci v případě porušení povinnosti věřitele stanovené § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Jasný cíl zákonodárce lze vysledovat. Důvodová zpráva k této novele definovala jako jeden z největších problémů trhu se spotřebitelskými úvěry právě nedostatečné posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, přestože podle názoru předkladatele novely – Ministerstva financí bylo možné již ze znění zákona o spotřebitelském úvěru předcházejícího novelle dovodit, že „v případě negativního výsledku posouzení schopnosti spotřebitele splácet úvěr nemá být úvěr poskytnut (opačné jednání je dle názoru předkladatele v rozporu s dobrými mravy), tento výklad neměl jednoznačnou oporu v normativním textu“. Cílem novely proto bylo posílit, resp. zdůraznit, princip zodpovědného úvěrování a zamezit případům, kdy věřitel předem počítá s možností, že dlužník s velkou pravděpodobností úvěr nesplatí.

Změna ustanovení § 9 spočívá ve spojení porušení povinnosti odborné péče na straně věřitele s neplatností smlouvy o spotřebitelském úvěru, když zákonodárce doplnil do odstavce 1 tohoto ustanovení poslední větu: „[v]ěřitel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud je po posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zřejmé, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet, jinak je smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, neplatná.“

Důvodová zpráva k novele v části týkající se § 9 podává, že „věřitel je při posouzení úvěruschopnosti povinen vzít v potaz jak stávající situaci klienta, zejména jeho příjmy i výdaje, tak i skutečnosti, které lze na základě informací dostupných v době před uzavřením smlouvy s vysokou mírou pravděpodobnosti očekávat (např. předpokládaný příjem z projednávaného dědického řízení, prodeje nemovitosti, auta, pojistného plnění atp.). Důraz při posouzení úvěruschopnosti je přitom kladen na poměr mezi příjmy a výdaji spotřebitele a na posouzení toho, zda spotřebiteli zbude po vynaložení běžných výdajů měsíčně taková částka, jaká je potřeba pro splácení úvěru. Při posuzování budoucí schopnosti spotřebitele splácet úvěr se vychází ze stávajícího stavu a presumpce jeho zachování do budoucna. Budoucí změny, informace, o nichž je již věřiteli známa, je však nutno vzít při posouzení v úvahu (např. když se spotřebitel již nachází ve výpovědní lhůtě z pracovního poměru). Nejde však přitom o získání stoprocentní jistoty, že úvěr bude v budoucnu splacen, neboť není např. možno s jistotou vyloučit, že spotřebitel obdrží výpověď z pracovního poměru či dlouhodobě onemocní.“

Z uvedeného je zřejmé, že cílem zákonodárce bylo efektivně zamezit předlžování spotřebitelů, kteří nejsou schopni své závazky řádně splatit. Již Směrnice 2008/48/ES v preambuli, jakož i v samotném textu, klade na zodpovědnost věřitelů rozhodnout, zda se spotřebitelem smlouvu o úvěru uzavře či nikoliv. Zákon o spotřebitelském úvěru pak tento koncept v podstatě identicky, s ohledem na režim maximální harmonizace Směrnice 2008/48/ES, přejímá a stanoví navíc (patrně za účelem dosažení odpovídajícího efektu) soukromoprávní následek chybného

posouzení. Z textu směrnice i zákona o spotřebitelském úvěru přitom vyplývá, že informace pro takové rozhodnutí si má věřitel opatřit sám, popř. ve spolupráci s žadatelem o úvěr.

Při získávání relevantních informací za účelem posouzení úvěruschopnosti spotřebitele věřitel tedy vychází jak z informací dodaných spotřebitelem, tak z informací, které získává z jiných dostupných zdrojů při respektování principu přiměřenosti nejvýše v rozsahu nezbytně nutném pro splnění této své povinnosti při maximálním respektování spotřebitelových práv na ochranu jeho osobních údajů.

Je povinností věřitele takto získané informace shromáždit, vyhodnotit jejich dostatečnost a rozhodnout, zda a které informace je nezbytné dále ověřovat, popř. jejich znalost prohlubovat. Povinností věřitele je mj. nahlédnout i do databází shromažďujících informace o již existujících úvěrových vztazích spotřebitele, pokud lze z informací získaných od spotřebitele usuzovat, že již byl nebo stále je v jiném úvěrovém vztahu (vhodné je podle názoru finančního arbitra takový úkon učinit u každého žadatele o úvěr, avšak zákon takovou povinnost nestanoví).

Je-li věřitelem banka, je podle názoru finančního arbitra nezbytné, aby při zkoumání výdajů spotřebitele věřitel hodnotil i informace z databází shromažďujících informace o nebankovních úvěrových vztazích; nebankovní věřitel pak může informace o spotřebitelových bankovních úvěrech získat např. s pomocí spotřebitele. Za dostatečné se považují pouze takové informace o příjmech a výdajích spotřebitele, ze kterých je věřitel schopný získat objektivní obraz o jeho finanční situaci.

Spotřebitel je podle § 9 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru povinen poskytnout věřiteli na jeho žádost úplné, přesné a pravdivé údaje. Tato povinnost však nezabývá věřitele povinností jednat s odbornou péčí, tedy vyžádat si od spotřebitele potřebné informace, aktivně opatřovat další přiměřené a objektivně zjistitelné informace o spotřebiteli a všechny získané informace řádně vyhodnotit. Shodný názor co do povinnosti ověřit tvrzení spotřebitele je ostatně zastáván i judikaturou (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006).

Schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr finanční arbitr chápe jako situaci, kdy v závislosti na frekvenci splácení zbyde spotřebiteli v jeho osobním/domácím rozpočtu dostatek finančních prostředků na to, aby bez jakýchkoliv problémů a omezení mohl splácet splátku v předpokládané výši. Proto Instituce musí mimo jiné analyzovat spotřebitelův osobní/domácí rozpočet, a to jak stranu příjmů, tak stranu výdajů, a to vždy ve vztahu ke konkrétnímu žadateli o úvěr (tj. konkrétní příjmy ze zaměstnanecké či jiné činnosti, konkrétní náklady na bydlení, dopravu, domácnost nebo nezaopatřené děti). Analýza pouze některé ze stran rozpočtu sama o sobě k posouzení úvěruschopnosti nepostačuje.

Pro posouzení úvěruschopnosti spotřebitele je pak zcela bez významu, zda je spotřebitel ochotný poskytnout věřiteli zajištění v podobě zástavního práva či zajišťovacího převodu práva k nemovitosti, když tato skutečnost nemá o jeho schopnosti řádně splácet úvěr bez negativního zásahu do jeho osobních nebo majetkových poměrů žádnou vypovídací hodnotu.

Obsah povinnosti jednat při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zákon o spotřebitelském úvěru nevymezuje. Právní pojem odborná péče je považován za tzv. neurčitý právní pojem, který se má vykládat v kontextu obecné právní úpravy i konkrétních skutkových okolností.

Finanční arbitr nejprve zkoumal jiné právní předpisy, v nichž je tento pojem, resp. jeho obsah obsažen.

Odbornou péči vymezuje (pro účely tohoto zákona) např. § 2 odst. 1 písm. o) zákona č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že „*odbornou péči se rozumí úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.*“ Obdobně tento pojem definuje např. § 32 odst. 1 zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že „*[i]nvestiční zprostředkovatel je povinen poskytovat investiční služby s odbornou péčí. Vynaložení odborné péče především znamená, že investiční zprostředkovatel jedná kvalifikovaně, čestně a spravedlivě a v nejlepším zájmu zákazníků, zejména plní povinnosti podle této hlavy.*“

Tam, kde právní předpis obsahuje definici právního pojmu odborná péče, lze vysledovat jednotné pojetí. Odborná péče představuje kvalifikovanou činnost profesionála v daném oboru, při které musí dbát všech zákonem uložených povinností, jakož i jednat v dobré víře a nanejvýš obezřetně.

Odborná péče je tak v kontextu zákona o spotřebitelském úvěru korektiv jednání věřitele, které v tomto případě posoudí finanční arbitr, a zakládá se jak na objektivním hledisku, tj. na schopnostech a odborných znalostech v oblasti finančního trhu, tak na hledisku subjektivním, spočívajícím v pečlivosti konkrétního věřitele.

Finanční arbitr detailně zkoumal „Žádosti o poskytnutí půjčky - úvěru“ ze dne 27. 4. 2012 (dále jen „Žádost“), ze které vyplývá, že Navrhovatelé mají zájem o půjčku v rozmezí 130.000,- Kč až 150.000,- Kč s požadovanou dobou splácení 120 měsíců, žijí v domácnosti o pěti osobách, přičemž mají dvě vyživované děti ve věku 17 let a 11 let. Navrhovatel uvedl, že má zaměstnání s příjmem 15.000,- Kč a dále vedlejší příjem ve výši 7.120,- Kč. Navrhovatelka uvedla, že je nezaměstnaná a pobírá příjem ve výši 2.000,- Kč. Navrhovatel v žádosti sdělil, že je na jeho majetek nařizena exekuce vedená exekutorským úřadem v Přerově a výše dlužné částky dosahuje cca 40.000,- Kč. Z Žádosti současně vyplývá, že Navrhovatelé jsou vlastníky práv a povinností spojených s členstvím ve Stavebním bytovém družstvu ■■■, která jsou ochotni poskytnout pro zajištění pohledávky Instituce ze Smlouvy o půjčce. Kolonky v Žádosti „*splátky půjček měsíčně*“, „*jiné výdaje*“ a „*současný zůstatek všech závazků*“ zůstaly bez vyplnění.

Finanční arbitr zjistil, že Instituce za účelem prověření údajů o úvěruschopnosti vyhledala údaje o Navrhovatelích v centrální evidenci exekucí, dále disponovala potvrzením o vyplacených dávkách nemocenského pojištění Navrhovatele vydaném Okresní správou sociálního zabezpečení ■■■ za období od června roku 2011 do dubna roku 2012 a oznámením České správy sociálního zabezpečení v ■■■ o výměře důchodu Navrhovatele na částku 7.772,- Kč.

Finanční arbitr zkoumal, jakým způsobem Instituce posuzovala výdajovou stránku Navrhovatelů. Ve formulářové Žádosti, Instituce jako údaj zjišťuje „*splátky půjček měsíčně celkem*“ a „*jiné výdaje*“, když ani jednu z těchto kolonek Navrhovatelé nevyplnili. Žádost dále neobsahuje jakýkoliv požadavek na zjištění informací o nákladech na domácnost Navrhovatelů, výdajích na nezaopatřené děti nebo Navrhovatele samotné. Součástí Žádosti je příloha označená jako „*přehled závazků žadatele*“, prostřednictvím které Instituce zjišťuje informace o hypotečních úvěrech, spotřebitelských úvěrech, leasingu, výživném, ručením a případně dalších závazcích.

Jako jediný závazek Navrhovatel uvedl dluh ve výši cca 40.000,- Kč vymáhaný exekutorským úřadem v Přerově.

Instituce současně ve svém vyjádření ze dne 3. 9. 2013, evid. č. 7212/2013, uvedla, že „*při posuzování schopnosti splácet vycházel[a] i z částek životního minima stanovených zákonem*“ a ve vyjádření ze dne 15. 11. 2014, evid. č. FA/9581/2014 uvedla, že vycházela „*z prohlášení navrhovatelů o svých závazcích, předpisu nájemného k bytu, včetně záloh na služby poskytované v souvislosti s nájmem bytu*“. Finanční arbitr nepovažuje tvrzení Instituce, že v rámci posuzování výdajů přihlédla k předpisu nájemného k bytu, včetně záloh na služby poskytované v souvislosti s nájmem bytu, za prokázané, když skutečnost, že by Instituce po Navrhovatelích tyto informace požadovala před uzavřením Smlouvy o půjčce, nevyplývá z Žádosti ani z jiného důkazu předloženého Institucí, ačkoliv finanční arbitr vyzval Instituci, aby k prokázání svých tvrzení spojených s posouzením úverschopnosti předložila důkazy. Nad to finanční arbitr poznamenává, že Navrhovatelé, ve svém vyjádření ze dne 11. 12. 2014, evid. č. FA/10812/2014, uvedli, že Instituce po nich tyto informace nepožadovala.

Instituce dále uvedla, že provedla lustraci v centrální evidenci exekucí, insolvenčním rejstříku a databázi CERD, když doložila pouze výsledek vyhledávání v centrální evidenci exekucí. Výsledek vyhledávání v insolvenčním rejstříku a centrálním registru dlužníků Instituce nedoložila. Proto finanční arbitr nemůže ani toto tvrzení Instituce vzít za prokázané.

S ohledem na výše uvedené je finanční arbitr toho názoru, že Instituce nedostatečným způsobem zjišťovala výdaje Navrhovatelů, když v rámci posuzování úverschopnosti nedisponovala dostatečnými údaji, zejména o výdajích na chod domácnosti, na nezaopatřené děti a na Navrhovatele samotné, natož aby si takovéto údaje dále ověřovala. Tvrzení Instituce, že při posuzování úverschopnosti vycházela z dávek životního minima, je bez významu, když tato částka není způsobilá odpovídat subjektivním výdajovým nárokům každého člena domácnosti ani nezohledňuje další výdaje, které Navrhovatelé mají nebo by mít mohli. Skutečnost, že Navrhovatelé v Žádosti nevyplnili kolonku „*jiné výdaje*“ nelze bez dalšího vykládat tak, že by Navrhovatelé žádné výdaje neměli; je totiž na Instituci, aby s odbornou péčí toto tvrzení Navrhovatelů ověřila.

Finanční arbitr nemůže takový postup, nejen ve zkoumaném případě, ale i obecně považovat za postup splňující kritéria odborné péče, neboť pouze na základě Žádosti Navrhovatelů, resp. jejich výdajové části Instituce nebyla způsobilá relevantně zhodnotit, zda jsou Navrhovatelé schopni řádně úvěr splácet bez negativních zásahů do jejich majetkových a společenských poměrů. Správnost toho závěru finančního arbitra ostatně ve zkoumaném případě potvrzuje i neschopnost Navrhovatelů včas a řádně dostát svým závazkům.

Jelikož pro posouzení schopnosti spotřebitele splácet úvěr nepostačuje vyhodnotit pouze příjmy nebo pouze výdaje, ale je nezbytné hodnotit obě tyto složky, a ve zkoumaném případě finanční arbitr zjistil, že výdaje Navrhovatelů Instituce s odbornou péčí nezhodnotila, resp. Navrhovatelům úvěr poskytla, byť z informací, kterými disponovala, tak učinit neměla, finanční arbitr uzavírá, že Instituce neposoudila schopnost Navrhovatelů splácet úvěr s odbornou péčí, jak Instituci ukládá v § 9 odst. 1 zákon o spotřebitelském úvěru.

Nad rámec výše uvedeného finanční arbitr uvádí, že Instituce nedostatečným způsobem posoudila i příjmovou stránku Navrhovatelů, když z dokladů, kterými Instituce disponovala, objektivně nemohla zjistit výši příjmů Navrhovatelů ani tyto údaje s odbornou péčí ověřit.

c. Posouzení platnosti Smlouvy o půjčce

Jak finanční arbitr shora uvedl, Instituce v souvislosti s uzavřením Smlouvy o půjčce porušila povinnost posoudit úvěruschopnost s odbornou péčí vyplývající z § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Finanční arbitr si je vědom, že Novela zákona o spotřebitelském úvěru explicitně spojuje neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru s porušením výše uvedené povinnosti nabyla účinnosti až po uzavření Smlouvy o půjčce, nicméně finanční arbitr se musel i mimo jiné s ohledem na tuto Novelu a její důsledky předpokládané v § 9 odst. 1 zabývat otázkou, zda Smlouva o půjčce uzavřená v kontextu porušení povinnosti Instituce posoudit úvěruschopnost Navrhovatelů s odbornou péčí svým obsahem nebo účelem neodporuje zákonu ve smyslu § 39 občanského zákoníku.

Cílem zákonodárce v souvislosti s uložením povinnosti v § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru bylo efektivně zamezit zvyšujícím se zadlužování spotřebitelů resp. pozitivně regulovat trh se spotřebitelskými úvěry tak, aby věřitelé poskytovali úvěry pouze spotřebitelům, kteří jsou schopni takový úvěr řádně splácet bez negativního zásahu do majetkových nebo společenských poměrů.

Právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu, finanční arbitr chápe jako právní úkon, který je zákonem výslovně zakázán, resp. je v rozporu se zákonným zákazem či příkazem, přičemž se může jednat o rozpor s občanským zákoníkem stejně jako zvláštním právním předpisem (shodně viz: Švestka in Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol., Občanský zákoník I, komentář § 1 – 459, nakladatelství C. H. Beck v roce 2009, str. 350).

Finanční arbitr si je vědom, že ne každý rozpor s kogentní normou musí vést k absolutní neplatnosti právního úkonu. Je třeba vždy poměřovat hodnotu, kterou kogentní norma chrání a porovnat jí s ústavní hodnotou, která by byla zneplatněním omezena, tedy se zásahem do smluvní autonomie vůle. Zásadní význam má účel, ke kterému zákonný zákaz či příkaz slouží a kdo je touto kogentní normou chráněn, resp. zda slouží k ochraně osoby, která zákaz neporušila, a proto je třeba chránit jejich dobrou víru a nabytá práva. V případě, že význam chráněné hodnoty, resp. ochrana práv a dobré víry subjektu, který zákonný zákaz neporušil, převáží nad ústavně chráněným zájmem, je třeba takovýto právní úkon prohlásit za absolutně neplatný.

Finanční arbitr stejně jako odborná veřejnost (viz Bezouška in Fiala, Kindl a kol. v publikaci Občanský zákoník: komentář, nakl. Wolters Kluwer, a. s., 2009, komentář k § 39 občanského zákoníku, citovaný v právní databázi ASPI) zastává názor, že zásah do autonomie vůle a absolutní neplatnost právního jednání přichází v úvahu v případě, kdy je v souvislosti s porušením zákonného zákazu narušen i veřejný pořádek. Bezouška ve výše uvedeném komentáři dále uvádí, že s pojmem veřejný pořádek „*občanský zákoník výslovně nepracuje, nám slouží jako interpretační pomůcka. Nejedná se o kategorii vlastní jen právu veřejnému, nýbrž se jedná o kategorii prostupující celé právo. Veřejný pořádek tvoří souhrn hodnotových východisek, na nichž spočívají základy právního řádu zdejší společnosti. Moderní sociální stát užívá veřejný pořádek též jako nástroj k ochraně jednotlivce v hospodářském styku - zejména zaměstnance, nájemníka, spotřebitele. Veřejný pořádek je tak narušen, když se jednání přičí zákonnému zakazu určenému k ochraně takové osoby*“.

Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 27. 5. 2004 ve věci 32 Odo 314/2003 dovodil, že porušení veřejnoprávního předpisu (živnostenského zákona) nemůže samo o sobě bez dalšího způsobit neplatnost smlouvy podle soukromoprávního předpisu, ovšem současně

uvedl, že „[p]odle § 39 ObčZ je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům. Neplatnost právního úkonu podle § 39 ObčZ je absolutní neplatností. Zásadní otázkou, která se váže k ustanovení § 39 ObčZ, je, zda je toto ustanovení třeba považovat za sankci na každý rozpor nebo nesoulad právního úkonu se zákonem, zákonným zákazem nebo příkazem, a to zejména v případech, kdy zvláštní předpis nemá výslovné ustanovení o následku rozporu daného úkonu se zákonem, tedy není výslovně stanovena sankce neplatnosti. Tato otázka] vystupuje do popředí zejména v situaci, kdy došlo k uzavření smlouvy, při níž pouze jedna strana porušila zákon, jednala v rozporu se zákonem. Je nutno posoudit intenzitu rozporu se zákonem a přiměřenosti sankce. S ohledem na smysl a účel zákona je třeba posoudit, zda postačí uplatnění zákonem předvídaných veřejnoprávních sankcí (správní tresty – pokuty, odnětí oprávnění), nebo zda smysl a účel zákona žádá, aby předmětná smlouva byla považována za neplatnou. To záleží na zvážení dalších okolností, jako je veřejný zájem – zejména v tom smyslu, k čí ochraně je určeno předmětné zákonné ustanovení, dikce, smysl a účel zákona, a především následky pro druhou stranu, pod kterými je nutno vidět zejména ochranu dobré víry této strany a ochranu nabytých práv této strany. Lze učinit závěr, že v případě, kdy zákonný zákaz směřuje pouze vůči jedné ze stran smlouvy, je třeba považovat smlouvu za neplatnou pouze výjimečně, pokud by to bylo neslučitelné se smyslem a účelem daného zákonného zákazu“.

Zákon o spotřebitelském úvěru je právním předpisem principiálně soukromoprávní povahy byť s veřejnoprávními prvky a přímými důsledky do soukromoprávní sféry, jehož cílem je ochrana spotřebitele a regulace trhu se spotřebitelskými úvěry, resp. regulace jednání věřitele ve vztahu ke spotřebiteli.

Tím, že InSTITUTE jako věřitel a silnější smluvní strana porušila svojí povinnost posoudit úvěruschopnost Navrhovatelů s odbornou péčí ve smyslu § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru přímo spojenou s uzavřením Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1 a poskytla spotřebitelský úvěr Navrhovatelům jako spotřebitelům, aniž by měla spolehlivě prokázáno, že Navrhovatelé budou schopni bez negativních důsledků tento úvěr splácet, vystavila Navrhovatele přímo hrozící újmě v podobě zadlužení a neschopnosti řádně a včas splácet své závazky (což se ostatně v průběhu trvání závazkového vztahu prokázalo). Zákon o spotřebitelském úvěru v ustanovení § 20 odst. 2 písm. a) (pozn. finančního arbitra – po Novele v § 20 odst. 1 písm. e) zákona o spotřebitelském úvěru) spojuje s takovým jednáním věřitele odpovědnost za správní delikt, za který může orgán dohledu uložit pokutu až do výše 2.000.000 Kč (pozn. finančního arbitra – po Novele dokonce až do výše 20.000.000 Kč).

Finanční arbitr je toho názoru, že předpokládaná veřejnoprávní sankce v podobě případného uložení pokuty podle § 20 odst. 4 není s ohledem na smysl a účel zákona o spotřebitelském úvěru dostatečná a je nezbytně třeba regulovat i soukromoprávní důsledky ve vztahu k posuzované platnosti Smlouvy o půjčce ve smyslu § 39 občanského zákoníku, a to zejména s ohledem na práva a oprávněné zájmy Navrhovatelů jako spotřebitelů a slabší smluvní strany. Názoru finančního arbitra svědčí v neposlední řadě i skutečnost, že sám zákonodárce Novelou včlenil do § 9 odst. 1 poslední věta zákona o spotřebitelském úvěru soukromoprávní důsledek v podobě neplatnosti takto sjednané spotřebitelské smlouvy.

Finanční arbitr uzavírá, že jednání InSTITUTE přímo související se vznikem Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1, bylo v rozporu s veřejným pořádkem a současně způsobilo Navrhovatelům přivodit újmu. Smlouva o půjčce ve znění Dodatku č. 1 svým účelem odporuje zákonu a je absolutně neplatná ve smyslu § 39 občanského zákoníku, neboť InSTITUTE porušila povinnost vyplývající z § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru posoudit úvěruschopnost

Navrhovatelů s odbornou péčí a poskytla Navrhovatelům úvěr, aniž by bylo zřejmé, zda budou schopni úvěr splatit.

Finanční arbitr dodává, že v případě Smlouvy o půjčce se jedná o absolutní neplatnost právního úkonu, tedy o neplatnost, která nastává přímo ze zákona. Absolutní neplatnost znamená neplatnost právního úkonu od samého počátku a na právní úkon se hledí jakoby nikdy nevznikl a účastníkům z tohoto právního vztahu nevznikají žádná práva ani povinnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2221/2013).

Bezdůvodným obohacením se ve smyslu § 451 odst. 2 občanského zákoníku mimo jiné rozumí majetkový prospěch získaný „*plněním z neplatného právního úkonu*“. S ohledem na absolutní neplatnost Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1 je finanční arbitr toho názoru, že strany sporu si ve smyslu § 457 téhož zákona (podle kterého „*[j]e-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal*“) mají povinnost vrátit bezdůvodné obohacení, které jim navzájem vzniklo, resp. vrátit plnění, které z neplatné smlouvy druhé straně poskytly, tj. Instituce je povinna vrátit Navrhovatelům veškeré plnění, které od nich v souvislosti se Smlouvou o půjčce přijala, stejně tak jsou Navrhovatelé povinni Instituci vrátit veškeré finanční prostředky, které z titulu Smlouvy o půjčce od Instituce obdrželi

Pokud jde o zajišťovací převod práva ve smyslu § 553 občanského zákoníku, který má akcesorickou povahu, tak k jeho platnému sjednání je nezbytně třeba, aby existoval závazek hlavní resp., pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit. V případě, že pohledávka, pro kterou byl zajišťovací převod práva sjednán, ve skutečnosti platně nevznikla (např. z důvodu neplatnosti smlouvy, z které měla pohledávka vzniknout), nedojde ani k platnému zajišťovacímu převodu práva, byť by samotná smlouva o zajišťovacím převodu práva byla bezvadná.

Finanční arbitr proto nad rámec předmětu sporu konstatuje, že s ohledem na absolutní neplatnost Smlouvy o půjčce nedošlo k platnému zajišťovacímu převodu práv a povinností spojených s členstvím ve Stavebním bytovém družstvu ■ z Navrhovatelů na Instituci.

S ohledem na právní závěr, ke kterému finanční arbitr dospěl, pak již není pro objektivní rozhodnutí tohoto sporu nezbytné, aby finanční arbitr zkoumal další námítky účastníků řízení týkající se neplatnosti Smlouvy o půjčce z důvodu rozporu s dobrými mravy.

9. K výrokům nálezu

Předmětem sporu, jak ho vymezili Navrhovatelé, bylo určení, že Smlouva o půjčce ve znění Dodatku č. 1, je absolutně neplatná pro rozpor s dobrými mravy, a to z důvodu, že Instituce neposoudila úvěruschopnost Navrhovatelů s odbornou péčí, resp. uzavřela s Navrhovatelem Smlouvu o půjčce a poskytla jim spotřebitelský úvěr i tehdy, když z poměrů Navrhovatelů bylo při vynaložení odborné péče zjistitelné, že nebudou schopni spotřebitelský úvěr splácet.

Finanční arbitr se nejprve zabýval otázkou, zda Instituce před uzavřením Smlouvy o půjčce včetně Dodatku č. 1 řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatelů s odbornou péčí, jak jí ukládá § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Finanční arbitr, jak bylo uvedeno v části 8. 2. tohoto nálezu, dospěl k závěru, že Instituce neposoudila jak příjmovou, tak ani výdajovou stránku rozpočtu Navrhovatelů s odbornou péčí, čímž porušila povinnost vyplývající z výše uvedeného ustanovení.

Finanční arbitr dále dovodil, že takto sjednaná Smlouva o půjčce ve znění Dodatku č. 1 svým účelem odporuje zákonu ve smyslu § 39 občanského zákoníku, a proto je absolutně neplatná, jak finanční arbitr uvedl ve výroku I tohoto nálezu.

Podle § 17a zákona o finančním arbitrovi, v případě že finanční arbitr, byť i jen z části, vyhoví návrhu navrhovatele, uloží Instituci sankci, která činí 10 % z částky, kterou je Instituce podle nálezu povinna zaplatit navrhovateli, přičemž pokud je takto vypočtená sankce nižší než 15.000,- Kč, je finanční arbitr povinen uložit sankci právě ve výši 15.000,- Kč. Zaplacení částky 15.000,- Kč finanční arbitr uloží i v případě, kdy předmětem sporu není peněžitá částka.

Vzhledem k tomu, že se Navrhovatelé v řízení před finančním arbitrem domáhají určení neplatnosti Smlouvy o půjčce ve znění Dodatku č. 1, tedy nikoliv peněžitého plnění a finanční arbitr jim v rozsahu předmětu sporu vyhověl, uložil Instituci, jak je uvedeno ve výroku II tohoto nálezu, zaplatit podle § 17a zákona o finančním arbitrovi sankci ve výši 15.000,- Kč.

P o u č e n í :

Účastník řízení může proti tomuto nálezu podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi podat do 15 dnů od jeho doručení tomuto účastníku řízení písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi, přičemž platí, že včas podané námitky mají odkladný účinek.

Tento nálezn je podle § 17 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi v případě, že Instituce dobrovolně nesplní povinnost tímto nálezem uloženou, soudně vykonatelný podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, jakmile uplyne lhůta k plnění v tomto nálezu Instituci uložená.

V Praze dne 18. 3. 2015

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr